

Pozůstalost

Ztratí-li člověk (fyzická osoba) jako účastník občanského soudního řízení (z důvodu své smrti) způsobilost být účastníkem řízení, soudu se nejprve v ustanovení § 107 odst. 1 větě první o. s. ř. ukládá, aby posoudil „podle povahy věci“, zda v řízení může pokračovat. Takové posouzení nyní (podle platné právní úpravy) představuje učinit závěr o tom, zda předmětem řízení jsou taková práva nebo povinnosti, která smrtí nezanikají, a která proto přecházejí na dědice nebo na jiné právní nástupce zůstavitele. V řízení „podle povahy věci“ nelze pokračovat tehdy, jsou-li předmětem řízení práva nebo povinnosti zůstavitele, která na dědice nebo jiné právní nástupce nepřecházejí; v takovém případě soud řízení zastaví (§ 107 odst. 5 o. s. ř.), aniž by (současně nebo dříve) stanovil (mohl stanovit), s kým (snad) bude v řízení pokračováno. Umožňuje-li „povaha věci“ v řízení pokračovat, v ustanovení § 107 odst. 1 větě druhé o. s. ř. se dále soudu ukládá, aby posoudil, zda je možné v řízení „ihned pokračovat“. Je-li předmětem řízení právo nebo povinnost, které spadají do pozůstalosti, nebrání v pokračování v řízení „ihned“ sama o sobě okolnost, že řízení o pozůstalosti po zemřelém účastníku řízení dosud nebylo skončeno. Vzhledem k tomu, že správa pozůstalosti je (musí) být vždy zajištěna (zpravidla již od počátku řízení o pozůstalosti), lze řízení pokračovat „ihned“ (vzápětí poté, co se soud dozvěděl o smrti účastníka), ledaže by pro rozhodnutí věci byly (měly by být) významné osobní poměry dědiců, kdy je třeba podle hmotného práva vyčkat alespoň zjištění osob dědiců, nebo ledaže by okamžitému pokračování v řízení bránily jiné překážky stanovené zákonem. Není-li možné v řízení pokračovat „ihned“, soud řízení přeruší až do doby, než odpadne překážka, která bránila pokračování v řízení. V případě, že v řízení je možné pokračovat „ihned“, jakož i tehdy, odpadne-li překážka, pro kterou bylo řízení přerušeno, soud neprodleně – jak se uvádí v ustanovení § 107 odst. 1 větě třetí o. s. ř. – usnesením rozhodne, s kým bude v řízení na místě zemřelého účastníka pokračováno. V době od smrti zůstavitele do právní moci rozhodnutí o dědictví (nebo do jiného způsobu pravomocného skončení řízení o pozůstalosti anebo do pravomocného nařízení likvidace pozůstalosti) zásadně činí (je oprávněn konat) správce pozůstalosti (nebo jiné osoby, kterým přísluší správa pozůstalosti) taková právní jednání, která by jinak – kdyby nezemřel – činil (byl oprávněn provádět) zůstavitel. Nepřísluší mu ovšem vždy činit na místo zůstavitele veškerá právní jednání. Ten, kdo spravuje pozůstalost, zásadně vykonává její prostou správu, tedy – jak vyplývá z ustanovení § 1405 o. z. – „činí vše, co je nutné k zachování“ majetku (a dalšího jmění) patřícího do pozůstalosti. Úkon přesahující rozsah prosté správy může správce pozůstalosti nebo vykonavatel závěti rovněž učinit, avšak jen tehdy, souhlasí-li s tím dědici nebo vyslovil-li souhlas soud v případě, že se dědici nedohodli nebo že dědicem je osoba pod zvláštní ochranou (srov. § 1678 odst. 1 a § 1679 odst. 2 o. z.). Z uvedeného (mimo jiné) vyplývá, že procesním nástupcem na místě zemřelého účastníka občanského soudního řízení podle ustanovení § 107 odst. 1 věty třetí o. s. ř. nemůže být dědic jen z toho důvodu, že je pokládán (ve smyslu ustanovení § 110 odst. 1 z. ř. s.) za účastníka řízení o pozůstalosti; tímto procesním nástupcem (ohledně jmění patřícího do pozůstalosti) je vždy ten, komu přísluší vykonávat správu pozůstalosti, tedy rovněž správce pozůstalosti jmenovaným soudem za situace, že tu není správce pozůstalosti jmenovaný zůstavitelem nebo vykonavatel závěti, který by mohl vykonávat správu pozůstalosti, a ani žádný z dědiců způsobilý k výkonu správy pozůstalosti. Kdyby (snad) v řízení o pozůstalosti došlo při stanovení osoby spravující pozůstalost k prodlení, je procesním nástupcem zemřelého účastníka neznámá osoba oprávněná ke správě pozůstalosti, které by byl v příslušném sporném řízení ustanoven opatrovník (§ 29 odst. 3 o. s. ř.).

Nejvyšší soud rozhodl v právní věci žalobce L. N., advokáta se sídlem v XY jako správce pozůstalosti po V. M., zemřelé dne 19. dubna 2020, zastoupeného JUDr. A.V., Ph.D., advokátkou se sídlem v P., proti žalované České republice – Státnímu pozemkovému úřadu v P., zastoupené Mgr. F.K., Ph.D., advokátem se sídlem v P., o uložení povinnosti uzavřít smlouvu o převodu pozemků jako přiměřené pozemkové náhrady podle ustanovení § 11 odst. 2 zákona č. [229/1991](#) Sb. (ve znění pozdějších předpisů), vedené u Okresního soudu v Lounech pod sp. zn. 14 C 40/2020, o dovolání žalované proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. června 2025, č. j. 10 Co 160/2025-625, tak, že dovolání žalované se zamítá.

Z odůvodnění:

1. V. M. se – žalobou ze dne 27. 12. 2017 podanou u Okresního soudu v Domažlicích v části, v níž bylo jeho usnesením ze dne 15. 11. 2018, č. j. 5 C 246/2017-204, řízení po vyslovení místní nepříslušnosti postoupeno Okresnímu soudu v Lounech
– domáhala, aby žalované byla uložena povinnost uzavřít s ní k uspokojení restitučních nároků podle ustanovení § 11 odst. 2 zákona o půdě smlouvu a převodu blíže označených pozemků v kat. úz. XY; postoupená věc došla Okresnímu soudu v Lounech dne 13. 2. 2020.
2. V průběhu řízení vyšlo najevo, že V. M. dne 19. 4. 2020 zemřela. Řízení o pozůstalosti je vedeno u Obvodního soudu pro Prahu 10 pod sp. zn. 27 D 837/2020 a dosud nebylo skončeno.
3. Okresní soud v Lounech - poté, co se dozvěděl o úmrtí V. M. - usnesením ze dne 21. 7. 2020, č. j. 14 C 40/2020-85, rozhodl o přerušení řízení až „do doby pravomocného skončení dědického řízení vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 10 pod. sp. zn. 27 D 837/2025“; usnesení nabylo právní moci (podle záznamu ve spise) dne 7. 8. 2020.
4. Poté, co se dozvěděl, že v řízení o pozůstalosti vedené u Obvodního soudu pro Prahu 10 pod. sp. zn. 27 D 837/2020 byl jmenován správcem pozůstalosti advokát V. V., Okresní soud v Lounech usnesením ze dne 15. 12. 2020, č. j. 14 C 40/2020-96, rozhodl, že v řízení přerušeném usnesením ze dne 21. 7. 2020, č. j. 14 C 40/2020-85, bude pokračováno a že „na místě žalobkyně bude soud pokračovat v řízení se správcem pozůstalosti“ advokátem V. V. K odvolání žalované Krajský soud v Ústí nad Labem usnesením ze dne 17. 2. 2021, č. j. 10 Co 37/2021-117, změnil toto usnesení soudu prvního stupně tak, že „se v řízení nepokračuje“; usnesení odvolacího soudu nabylo (podle záznamu ve spise) právní moci dne 15. 3. 2021. Řízení o dovolání proti tomuto usnesení odvolacího soudu podaném advokátem J. H. „jménem“ zemřelé V. M. bylo usnesením Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2021, č. j. 24 Cdo 1896/2021-150, zastaveno.
5. Na návrh advokáta V. V. jako správce pozůstalosti po V. M. Okresní soud v Lounech usnesením ze dne 14. 12. 2021, č. j. 14 C 40/2020-178, rozhodl, že se pokračuje „v řízení, které bylo přerušeno rozhodnutím Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 10 Co 37/2021-117 ze dne 17. 2. 2021“; usnesení nabylo (podle záznamu ve spise) právní moci dnem 31. 12. 2021.
6. Posléze na návrh advokáta V. V. jako správce pozůstalosti po V. M., s nímž jednal jako se žalobcem na místě V. M., Okresní soud v Lounech usnesením ze dne 12. 4. 2022, č. j. 14 C 40/2020-434, rozhodl, že se řízení přerušuje „do pravomocného skončení věci vedené u Okresního soudu v Ústí nad Orlicí sp. zn. 14 C 187/2019“.
7. Poté usnesením ze dne 9. 2. 2024, č. j. 14 C 40/2020-521, Okresní soud v Lounech rozhodl, že „důvody přerušení řízení se mění tak, že na místo přerušení řízení do pravomocného skončení věci vedené u Okresního soudu v Ústí nad Orlicí sp. zn. 14 C 187/2019, se řízení přerušuje do skončení

dědického řízení sp. zn. 27 D 837/2020 vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 10, případně do doby ustanovení jiného správce pozůstalosti“. Z obsahu odůvodnění usnesení je zřejmé, že správce pozůstalosti po V. M. advokát V. V. dne 24. 1. 2024 zemřel.

8. Poté, co se dozvěděl, že usnesením Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 5. 3. 2024, č. j. 27 D 837/2020-444, byl jmenován novým správcem pozůstalosti po V. M. advokát J. H., Okresní soud v Lounech usnesením ze dne 16. 4. 2024, č. j. 14 C 40/2020-559, rozhodl, že se pokračuje „v řízení přerušeném usnesením Okresního soudu v Lounech č. j. 14 C 40/2020-521 ze dne 9. 2. 2024“. K odvolání žalované Krajský soud v Ústí nad Labem usnesením ze dne 29. 10. 2024, č. j. 10 Co 268/2024-592, změnil usnesení soudu prvního stupně tak, že se „v řízení přerušeném usnesením Okresního soudu v Lounech č. j. 14 C 40/2020-521 ze dne 9. 2. 2024 nepokračuje“. Vycházel přitom ze zjištění, že usnesení Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 5. 3. 2024, č. j. 27 D 837/2020-444, jímž byl jmenován správcem pozůstalosti advokát J. H., bylo usnesením Městského soudu v Praze ze dne 18. 7. 2024, č. j. 29 Co 210/2024-541, zrušeno a že nový správce pozůstalosti po V. M. dosud nebyl jmenován.

9. Poté, co se Okresní soud v Lounech dozvěděl, že novým správcem pozůstalosti po V. M. byl pravomocně jmenován advokát L. N., usnesením ze dne 11. 3. 2025, č. j. 14 C 40/2020-604, rozhodl tak, že „v řízení přerušeném usnesení Okresního soudu v Lounech č. j. 14 C 40/2020-559 ze dne 16.4.2024 ve spojení s usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 10 Co 268/2024-592 ze dne 29. 10. 2024 se pokračuje“ a že „soud bude v řízení na straně žalobkyně pokračovat se správcem veškerého majetku náležejícího do pozůstalosti po V. M.“ advokátem L. N. Dospěl „v souladu s ustanovením § 107 odst. 2 o. s. ř.“ k závěru, že „již žádná skutečnost nebrání tomu, aby soud v řízení pokračoval“, a že se v řízení bude pokračovat s nově jmenovaným správcem veškerého majetku patřícího do pozůstalosti po V. M.

10. K odvolání žalované Krajský soud v Ústí nad Labem usnesením ze dne 25. 6. 2025, č. j. 10 Co 160/2025-625, usnesení soudu prvního stupně potvrdil. V první řadě dospěl k závěru, že „odpadl důvod přerušení řízení ve smyslu § 107 odst. 1 věty druhé o. s. ř.“, neboť byl jmenován nový správce pozůstalosti, s nímž lze „v řízení ihned pokračovat“, že soud prvního stupně správně rozhodl „podle § 107 odst. 1 věty třetí o. s. ř.“ o pokračování v řízení a že v řízení bude pokračováno s nově jmenovaným správcem pozůstalosti, jehož „procesní legitimace k pokračování v řízení na straně žalující je dána“. Námitky žalované odvolací soud odmítl s odůvodněním, že napadeným usnesením „nedošlo k přesahu běžné správy pozůstalosti ve smyslu ustanovení § 1405 o. z.“, že „úmrtí původní žalobkyně nezpůsobí komplikace při případném zápisu do katastru nemovitostí“ a že není dán důvod k přerušení řízení až do skončení řízení o pozůstalosti po V. M., neboť sice dosud není znám okruh dědiců této zůstavitelky, avšak byl jmenován správce pozůstalosti, do „jehož činnosti nepochybně spadá i dovršení přiznaného restitučního nároku v daném řízení tak, aby nedošlo ke zhoršení jeho stavu např. tím, že se vlivem času zmenší výběr vhodných náhradních pozemků ve vlastnictví státu“.

11. Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podala žalovaná dovolání. Přípustnost dovolání dovozuje z „dosud dovolacím soudem nevyřešené otázky procesního práva“, zda „v případě úmrtí jediného žalobce žaloby o nahrazení projevu vůle v rámci restitučních sporů lze pokračovat v soudním řízení se správcem pozůstalosti v rámci tzv. prosté správy pozůstalosti, a to navzdory tomu, že právo na náhradu za odňaté a nevydané pozemky podle zákona o půdě není možné realizovat, a to z důvodu nemožnosti vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí na oprávněnou osobu z důvodu její neexistence“, když je žalovaná „přesvědčena, že v takovém případě by mělo být soudní řízení přerušeno a soud by měl vyčkat pravomocného skončení dědického řízení a jmenování zákonných dědiců, kteří potom nastoupí na místo žalobce“, a že by soud měl „správně postupovat tak, že nového správce pozůstalosti nejmenuje“. Podle názoru žalované dosavadní judikatura dovolacího soudu tuto otázku dosud neřešila, když vycházela z toho, že „náhradu za odňaté a nevydané pozemky lze realizovat již jen samotným prostřednictvím pravomocných rozsudků obecných soudů o nahrazení

projevu vůle“, zatímco podle nyní platné právní úpravy se náhrada realizuje až vkladem do katastru nemovitostí, k němuž „však v období správy pozůstalosti nikdy nedojde a nemůže dojít“. V obsáhlém podání (argumentujícím též četnými citáty názorů Nejvyššího soudu, nálezů Ústavního soudu a rozhodnutí katastrálních úřadů) v první řadě dovozuje, že došlo ke změně „judikaturního přístupu ke konstitutivnosti soudních rozhodnutí“ o nabytí vlastnického práva k nemovitostem, a že proto bez vkladu do katastru nemovitostí se žalobce (úspěšný v soudním řízení) nemůže stát vlastníkem vydaných náhradních pozemků, neboť katastrální úřady toto vlastnické právo pro takového žalobce „nikdy nevloží bez pravomocného skončení dědického řízení a stanovení okruhu zákonných dědiců“. Žalovaná současně uvádí příklady přerušení vkladového řízení u katastrálních úřadů v Ústí nad Orlicí a v Opavě, v nichž byl vysloven názor, že řízení u katastrálního úřadu ve věci navrhovaného vkladu vlastnického práva k pozemkům představující náhradu za nevydané pozemky přiznanou rozhodnutím soudu musí být přerušeno a „neběží do pravomocného skončení dědického řízení“ jakožto „řízení o předběžné otázce“. Žalovaná rovněž vyslovila názor, že „výběr náhradních pozemků správcem pozůstalosti“ představuje kolizi „se stávající právní úpravou správy pozůstalosti tím, že dojde minimálně ke změně účelu spravovaného majetku“. Žalovaná dále soudům vytýká, že se v průběhu řízení „nikdy neptaly potencionálních dědiců v rámci dědického řízení“ na jejich názor „k postupu pokračování v soudním řízení“, když jen „mechanicky rozhodly o pokračování v soudním řízení s novým správcem pozůstalosti. Žalovaná navrhla, aby bylo napadené usnesení změněno tak, že se mění usnesení soudu prvního stupně tak, že se „v soudním řízení“ se správcem pozůstalosti L. N. nepokračuje“.

12. Žalobce advokát L. N. jako správce pozůstalosti po V. M. navrhl, aby dovolání bylo zamítnuto. Uvedl, že podmínky pro pokračování v řízení na místě V. M. byly splněny podle rozhodnutí soudů (včetně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2025, sp. zn. 24 Cdo 1976/2025) i v jiných věcech projednávaných mezi stejnými účastníky. Vytýká současně dovolatelce, že „ostentativně přehlíží osobu správce pozůstalosti“, který je „v rozsahu své funkce právním nástupcem zemřelé žalobkyně“, a upozorňuje, že dříve vydávaná usnesení Nejvyššího soudu se otázkou charakteru soudních rozhodnutí nahrazujících projev vůle (zda jsou deklaratorní nebo konstitutivní) vůbec nezabývala. Žalobce dovozuje, že nárok na náhradu za odejmuté pozemky byl V. M. přiznán ještě za jejího života a že tento nárok její smrtí nezanikl. Správce pozůstalosti je proto oprávněn v zahájeném řízení o nahrazení projevu vůle pokračovat, neboť jinak nelze zajistit, aby byly restituční nároky zemřelé V. M. (jejích dědiců) „uspokojeny v co nejkratší době a bez zbytečných průtahů“.

13. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastnicí řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

14. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

15. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

16. Dovolací soud přezkoumává rozhodnutí odvolacího soudu jen z důvodu vymezeného v dovolání; je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédně též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). Pro rozhodnutí dovolacího soudu je rozhodující stav v době vydání napadeného rozhodnutí odvolacího soudu (srov. § 243f odst. 1 o. s. ř.).

17. Pro rozhodnutí soudů v projednávané věci bylo (mimo jiné) významné vyřešení právních otázek, zda soud v občanském soudním řízení, jehož předmětem je uspokojení restitučních nároků podle ustanovení § 11 odst. 2 zákona o půdě (poskytnutí náhrady za nevydané pozemky), má (smí) pokračovat v řízení, jestliže oprávněná osoba v průběhu řízení zemře (zemře po zahájení řízení dříve, než bylo pravomocně skončeno), zda - v případě, že má (smí) být v řízení pokračováno - je procesním nástupcem zemřelé oprávněné osoby správce její pozůstalosti a zda (popřípadě jaké) má právní jednání správce pozůstalosti zemřelé oprávněné osoby (učiněné v řízení a navenek) význam (následky) pro právní poměry dědiců po zemřelé oprávněné osobě v hmotněprávní rovině. Vzhledem k tomu, že tyto otázky hmotného a procesního práva dosud nebyly v rozhodovací činnosti dovolacího soudu ve všech souvislostech vyřešeny a že jejich posouzení bylo v projednávané věci pro rozhodnutí odvolacího soudu významné (určující), dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání žalované proti rozsudku odvolacího soudu je podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

18. Po přezkoumání usnesení odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

19. Člověk (fyzická osoba) má způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti (právní osobnost) a má rovněž (jakožto právní osobnost) způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení, obojí od narození až do své smrti (srov. § 15 odst. 1 a § 23 o. z. a § 19, část věty před středníkem o. s. ř.).

20. Smrtí člověka (fyzické osoby) zaniká jednak způsobilost nakládat se svým jměním a vykonávat práva a povinnosti s ním spojená a majetek a ostatní jmění zemřelého člověka tvoří pozůstalost, samozřejmě s výjimkou těch práv a povinností, které smrtí zanikají nebo které právní nástupci zůstavitele nabývají jinak než dědickou posloupností, jednak jeho způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení.

21. Podle nyní platného právního řádu musí být každá pozůstalost projednána soudem a dědictví z pozůstalosti nabývá ten, o němž to stanoví pravomocné rozhodnutí soudu. Dědické právo (právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní) vzniká smrtí zůstavitele. Majetek tvořící dědictví nabývá dědic (jde-li o dědice, jehož dědické právo nebylo podmínkou, doložením času nebo jinak odsunuto) podle rozhodnutí vydaného soudem v řízení o pozůstalosti s účinností „ke dni vzniku dědického práva“ (srov. § 185 odst. 1 z. ř. s.), popřípadě ke dni vzniku jiného aktiva pozůstalosti, jestliže vzniklo až po smrti zůstavitele. Vyplývá z toho (mimo jiné) závěr, že po smrti zůstavitele vždy nastává (delší nebo kratší) období, v němž nebylo (zatím) stanoveno, kdo je zůstavitelovým dědicem, a v němž dosud nebylo pravomocným rozhodnutím soudu potvrzeno nabytí dědictví, jakož i to, že rovněž v tomto období musí být vždy (za všech okolností) zajištěno, kdo bude a jak až do skončení řízení o pozůstalosti vykonávat práva a povinnosti spojená se zůstavitelovým jměním tvořícím pozůstalost.

22. Právní režim v období od smrti zůstavitele do právní moci rozhodnutí o dědictví (nebo do jiného způsobu pravomocného skončení řízení o pozůstalosti anebo do pravomocného nařízení likvidace pozůstalosti) se označuje jako správa pozůstalosti a je upraven zejména v ustanoveních § 1677 a násl. o. z. Zanechal-li zůstavitel více dědiců, vzniká mezi nimi v tomto období též tzv. společenství jmění (srov. § 1236 o. z.), v němž platí, že každý z dědiců má právo k celé věci (ohledně všeho, co patří do pozůstalosti) a že k nakládání se společnou věcí se vyžaduje jednomyslné rozhodnutí všech dědiců (srov. § 1238 odst. 1 o. z.). Dosažení jednomyslného rozhodnutí všech dědiců jako osob zúčastněných na společenství jmění dědiců není vždy dobře možné a neshody mezi dědici by mohly vést k tomu, že by správa pozůstalostního jmění nebyla řádně zajištěna, a že by proto mohla na jmění patřícím do pozůstalosti vzniknout i značná škoda.

23. Správa pozůstalosti není - jak vyplývá též z ustanovení § 1237 o. z. - dotčena institutem

společenství jmění dědiců. Oprávnění spravovat jmění patřící do pozůstalosti a vykonávat z toho vyplývající práva a povinnosti proto přísluší výhradně tomu, kdo spravuje (je oprávněn a povinen spravovat) pozůstalost, a prakticky vylučují, aby s pozůstalostí (se vším, co do ní patří) nakládali (pouze na základě titulu dědického práva) dědici; dědici mohou nakládat jen s určitými pozůstalostními předměty a jen za podmínek stanovených zákonem (srov. například § 1680 o. z.).

24. Osoby oprávněné spravovat pozůstalost jsou (taxativně) vypočteny v ustanovení § 1677 odst. 1 o. z. Správa pozůstalosti přísluší v první řadě správci pozůstalosti, kterého povolal zůstavitel; kdyby takové opatření neučinil nebo kdyby povolaný správce pozůstalosti nebyl ochoten nebo schopen spravovat pozůstalost, popřípadě kdyby byl správce povolán ke správě jen části pozůstalosti, přísluší správa pozůstalosti (celé nebo zbývající části) vykonavateli závěti, ledaže by odmítl pozůstalost spravovat nebo že by byl zřejmě nezpůsobilý tuto funkci zastávat. V případě, že tu není ani správce pozůstalosti povolaný zůstavitelem, ani vykonavatel závěti, přísluší správa pozůstalosti dědici; kdyby zůstavitel zanechal více dědiců, přísluší správa pozůstalosti jednomu nebo společně více z nich, jestliže si to všichni dědici ujednali, jinak ji vykonávají společně (solidárně) všichni dědicové. Správa pozůstalosti vykonávaná dvěma nebo více dědici je založena – jak se podává též z institutu společenství jmění dědiců – na jejich jednomyslných rozhodnutích. Dědic není oprávněn – jak již dovodila judikatura soudů (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2024, sp. zn.

24 Cdo 3295/2023, které bylo uveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 51, ročník 2025 - vykonávat správu pozůstalosti jen z toho důvodu, že je pokládán (ve smyslu ustanovení § 110 odst. 1 z. ř. s.) za účastníka řízení o pozůstalosti; oprávněn je spravovat pozůstalost – jak je dáno povahou věci a významem správy pozůstalosti - jen tehdy, bylo-li jeho dědické právo jasně prokázáno, tedy nejsou-li pochybnosti o jeho dědickém titulu, není-li tu (nevyřešený) spor o dědické právo a není-li tu ani žádná skutečnost, pro kterou by nemohl dědit. Dědic může vykonávat správu pozůstalosti dále jen tehdy, jestliže s tím souhlasí a jestliže je – zejména s ohledem na své vzdělání, zkušenosti, odborné znalosti a zdravotní stav – takovou funkci skutečně způsobilý vykonávat. Kdyby mělo správu pozůstalosti vykonávat společně (solidárně) více dědiců, mohou mít takové oprávnění, jen jestliže jsou také s ohledem na své vzájemné vztahy způsobilí pozůstalost řádně spravovat. V případě, že nejsou uvedené předpoklady splněny, je odůvodněn závěr, že správa pozůstalosti dědici (popřípadě žádnému z více dědiců) nepřísluší. V případě, že tu není správce pozůstalosti jmenovaný zůstavitelem nebo vykonavatel závěti, který by mohl vykonávat správu pozůstalosti, a ani žádný z dědiců způsobilý k výkonu správy pozůstalosti, je třeba k zajištění řádné správy pozůstalosti, aby byl (pozůstalostním soudem) vždy jmenován správce pozůstalosti (srov. § 157 z. ř. s.).

25. Ztratí-li člověk (fyzická osoba) jako účastník občanského soudního řízení (z důvodu své smrti) způsobilost být účastníkem řízení, soudu se nejprve v ustanovení § 107 odst. 1 větě první o. s. ř. ukládá, aby posoudil „podle povahy věci“, zda v řízení může pokračovat. Takové posouzení nyní (podle platné právní úpravy) představuje učinit závěr o tom, zda předmětem řízení jsou taková práva nebo povinnosti, která smrtí nezanikají, a která proto přecházejí na dědice nebo na jiné právní nástupce zůstavitele. V řízení „podle povahy věci“ nelze pokračovat tehdy, jsou-li předmětem řízení práva nebo povinnosti zůstavitele, která na dědice nebo jiné právní nástupce nepřecházejí; v takovém případě soud řízení zastaví (§ 107 odst. 5 o. s. ř.), aniž by (současně nebo dříve) stanovil (mohl stanovit), s kým (snad) bude v řízení pokračováno.

26. Umožňuje-li „povaha věci“ v řízení pokračovat, v ustanovení § 107 odst. 1 větě druhé o. s. ř. se dále soudu ukládá, aby posoudil, zda je možné v řízení „ihned pokračovat“. Je-li předmětem řízení právo nebo povinnost, které spadají do pozůstalosti, nebrání v pokračování v řízení „ihned“ sama o sobě okolnost, že řízení o pozůstalosti po zemřelém účastníku řízení dosud nebylo skončeno. Vzhledem k tomu, že správa pozůstalosti je (musí) být vždy zajištěna (zpravidla již od počátku řízení o pozůstalosti), lze řízení pokračovat „ihned“ (vzápětí poté, co se soud dozvěděl o smrti účastníka), ledaže by pro rozhodnutí věci byly (měly by být) významné osobní poměry dědiců, kdy je třeba podle

hmotného práva vyčkat alespoň zjištění osob dědiců, nebo ledaže by okamžitému pokračování v řízení bránily jiné překážky stanovené zákonem. Není-li možné v řízení pokračovat „ihned“, soud řízení přeruší až do doby, než odpadne překážka, která bránila pokračování v řízení. V případě, že v řízení je možné pokračovat „ihned“, jakož i tehdy, odpadne-li překážka, pro kterou bylo řízení přerušeno, soud neprodleně – jak se uvádí v ustanovení § 107 odst. 1 věte třetí o. s. ř. - usnesením rozhodne, s kým bude v řízení na místě zemřelého účastníka pokračováno.

27. V době od smrti zůstavitele do právní moci rozhodnutí o dědictví (nebo do jiného způsobu pravomocného skončení řízení o pozůstalosti anebo do pravomocného nařízení likvidace pozůstalosti) zásadně činí (je oprávněn konat) správce pozůstalosti (nebo jiné osoby, kterým přísluší správa pozůstalosti) taková právní jednání, která by jinak – kdyby nezemřel – činil (byl oprávněn provádět) zůstavitel. Nepřísluší mu ovšem vždy činit na místo zůstavitele veškerá právní jednání. Ten, kdo spravuje pozůstalost, zásadně vykonává její prostou správu, tedy – jak vyplývá z ustanovení § 1405 o. z. – „činí vše, co je nutné k zachování“ majetku (a dalšího jmění) patřícího do pozůstalosti. Úkon přesahující rozsah prosté správy může správce pozůstalosti nebo vykonavatel závěti rovněž učinit, avšak jen tehdy, souhlasí-li s tím dědici nebo vyslovil-li souhlas soud v případě, že se dědici nedohodli nebo že dědicem je osoba pod zvláštní ochranou (srov. § 1678 odst. 1 a § 1679 odst. 2 o. z.).

28. Z uvedeného (mimo jiné) vyplývá, že procesním nástupcem na místě zemřelého účastníka občanského soudního řízení podle ustanovení § 107 odst. 1 věty třetí o. s. ř. nemůže být dědic jen z toho důvodu, že je pokládán (ve smyslu ustanovení § 110 odst. 1 z. ř. s.) za účastníka řízení o pozůstalosti; tímto procesním nástupcem (ohledně jmění patřícího do pozůstalosti) je vždy ten, komu přísluší vykonávat správu pozůstalosti, tedy rovněž správce pozůstalosti jmenovaným soudem za situace, že tu není správce pozůstalosti jmenovaný zůstavitelem nebo vykonavatel závěti, který by mohl vykonávat správu pozůstalosti, a ani žádný z dědiců způsobilý k výkonu správy pozůstalosti. Kdyby (snad) v řízení o pozůstalosti došlo při stanovení osoby spravující pozůstalost k prodlení, je procesním nástupcem zemřelého účastníka neznámá osoba oprávněná ke správě pozůstalosti, které by byl v příslušném sporném řízení ustanoven opatrovník (§ 29 odst. 3 o. s. ř.).

29. I když je procesním nástupcem zůstavitele (a má tedy všechna práva a všechny povinnosti, které mu náleží jako účastníku řízení) a i když vystupuje v právních (hmotněprávních i procesních) vztazích vlastním jménem (samozřejmě s dodatkem, že tak činí jako správce pozůstalosti nebo jiná osoba spravující pozůstalost po zůstaviteli označeném alespoň jménem a datem úmrtí), nelze z toho úspěšně dovozovat také to, že by správce pozůstalosti (nebo jiná osoba spravující pozůstalost) byl (mohl být) rovněž nositelem práv a povinností, která měl (do své smrti) zůstavitel nebo která děděním přecházejí na jeho dědice. Osoba spravující pozůstalost vykonává všechna právní jednání „na účet“ dědiců (do právní moci usnesení o dědictví) ještě neznámých. Na základě jednání osoby spravující pozůstalost samozřejmě nic z pozůstalosti nepřipadne jí, neboť vše, co ohledně jmění pozůstalosti osoba spravující pozůstalost až do skončení řízení o pozůstalosti vykonala („na účet dědiců“), patří do pozůstalosti, jako takové náleží zůstavitelovým dědicům. Například, kdyby osoba spravující pozůstalost prodala se souhlasem soudu nemovitou věc patřící do pozůstalosti, protože ji nebylo možné uchovat bez nepoměrných nákladů, získaná kupní cena nenáleží osobě spravující pozůstalost; ve skutečnosti patří jako součást pozůstalosti zůstavitelovým dědicům. Kdyby osoba spravující pozůstalost koupila z peněz patřících do pozůstalosti (se souhlasem dědiců nebo soudu) nemovitou věc, rovněž nelze úspěšně dovozovat, že by patřila jí, popřípadě že by snad vklad vlastnického práva bylo možné „odložit“ na dobu až po skončení řízení o pozůstalosti; také zde platí, že koupená nemovitost jako součást pozůstalosti patří od vzniku vlastnického práva zůstavitelovým dědicům, a to, který z nich ji získá jako dědictví, bude zřejmé z usnesení o dědictví (s účinky ke dni nabytí vlastnictví této nemovité věci dědici zůstavitele do pozůstalosti).

30. V projednávané věci je nepochybné, že právo zůstavitelky na náhradu za odňaté a nevydané

pozemky podle zákona o půdě (jako restituční nárok zůstavitelky ve smyslu ustanovení § 11 odst. 2 zákona o půdě, který vznikl ještě za jejího života) patří do její pozůstalosti; je proto odůvodněn závěr, že „povaha věci“ ve smyslu ustanovení § 107 odst. 1 věty první o. s. ř. umožňuje pokračovat v řízení.

31. Při řešení otázky, zda v posuzovaném případě je možné ve smyslu ustanovení § 107 odst. 1 věty druhé o. s. ř. v řízení pokračovat „ihned“, nelze souhlasit s názorem dovolatelky, že by snad do skončení pozůstalostního řízení nebylo možné „realizovat“ náhradu za odňaté a nevydané pozemky, neboť podle pravomocného rozsudku ukládající v tomto směru povinnost žalované nemůže být vlastnické právo vloženo do katastru nemovitostí.

32. Judikatura soudů již dříve dospěla k závěru, že činnost správce pozůstalosti (nebo jiné osoby oprávněné ke správě pozůstalosti) vedoucí k dovršení přiznaného restitučního nároku je činností naplňující prostou správu podle ustanovení § 1405 o. z. tak, aby nedošlo ke zhoršení stavu přiznaného restitučního nároku zejména tím, že se vlivem času (kdy převod pozemků uplatňují i další restituční) zmenší výběr vhodných náhradních pozemků ve vlastnictví státu (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 24 Cdo 2335/2021, které bylo uveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 68, ročník 2022) a dovolací soud nemá žádný důvod k jeho změně. Uvedený závěr samozřejmě platí nejen u správce pozůstalosti povolání zůstavitelem, ale i u správce pozůstalosti jmenovaného soudem (srov. § 157 odst. 5 z. ř. s.), a obdobně dopadá na činnost dalších osob oprávněných ke správě pozůstalosti.

33. Uvedený závěr nezpochybňuje ani (dovolatelkou prezentovaný) názor, podle kterého „nelze vložit vlastnické právo pro zemřelou oprávněnou osobu za situace, kdy dosud nebylo ukončeno pozůstalostní řízení po této osobě“. Již výše bylo uvedeno, že smrtí člověka (fyzické osoby) zaniká jeho právní osobnost, a že tedy člověk (fyzická osoba) po své smrti nemůže být považován za nositele práv a povinností - ta přecházejí na jeho dědice nebo jiné právní nástupce, samozřejmě s výjimkou těch, které smrtí zanikají. Zemřelého člověka tedy nelze pokládat za vlastníka čehokoliv (bez ohledu na to, zda je i po své smrti stále veden jako vlastník například ve veřejném seznamu) a v jeho prospěch samozřejmě nelze ani vložit vlastnické právo, a to bez ohledu na to, zda bylo nebo nebylo ukončeno pozůstalostní řízení po zemřelé osobě. Dovolatelkou prezentovaný názor náležitě nepřihlíží také k tomu, že - jak vyloženo již výše - až do potvrzení nabytí dědictví dědicům pravomocným usnesením o dědictví pozůstalost spravují osoby k tomu oprávněné ve prospěch (zatím neznámých) dědiců, kterým bude nakonec nabytí dědictví potvrzeno usnesením o dědictví; jinak řečeno, za vlastníky majetku a jiných aktiv pozůstalosti jsou až do právní moci usnesení o dědictví pokládáni (byť zatím neznámí) zůstavitelovi dědici, v jejichž prospěch („na jejich účet“) pozůstalost v této době spravuje správce pozůstalosti nebo jiná k tomu oprávněná osoba.

34. Okolnost, zda rozhodnutí soudu o nahrazení projevu vůle k uzavření smlouvy o převodu vlastnictví k nemovitostem má či nemá konstitutivní povahu, nemá pro rozhodnutí v projednávané věci význam.

35. Z uvedeného rezultuje v projednávané věci další poznatek: kdyby žalované bylo pravomocným soudním rozhodnutím uloženo (v době do skončení pozůstalostního řízení) uzavřít se správcem pozůstalosti smlouvu o převodu (vydání) náhradního pozemku za účelem uspokojení restitučního nároku oprávněné V. M., znamená to, že převáděné pozemky nenabývá do vlastnictví správce pozůstalosti, ale že jde o aktivum pozůstalosti (k tomu, co tvoří aktiva pozůstalosti, srov. § 171 odst. 1 z. ř. s.) náležející zůstavitelovým dědicům. V usnesení o dědictví pak bude určeno, kterému z dědiců, popřípadě v jakém rozsahu, bude potvrzeno nabytí dědictví tohoto majetku. Stanovení toho, co z pozůstalosti připadne (jednotlivým) dědicům, přísluší výlučně pozůstalostnímu soudu, a nemůže být „nahrazováno“ úvahou správního úřadu. Podkladem pro vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí ve prospěch dědiců či jen některého z nich pak bude pravomocný rozsudek soudu nahrazující projev vůle ve prospěch osoby spravující pozůstalost jednající na účet „pozůstalosti“

(dědiců), a to ve spojení s pravomocným usnesením o dědickém právu, z něhož by mělo být zřejmé, kdo je jako dědic nabyvatelem převáděného práva.

36. Žalovaná ve svém dovolání rovněž požaduje, aby nový správce pozůstalosti po V.M. nebyl jmenován. Jde o požadavek, který je nejen v rozporu se zákonem vyžadujícím, aby byla vždy zajištěna řádná správa pozůstalosti (pro případ, že správu pozůstalosti nebude vykonávat někdo jiný), ale ve svých důsledcích volajícím po tom, aby dědicům bylo obstrukcemi ztíženo a prakticky vyloučeno domoci se zůstavitelčinyh restitučních nároků; takový požadavek musí být rozhodně odmítnut.

37. Z uvedených důvodů dospěl Nejvyšší soud k závěru, že napadené usnesení odvolacího soudu je z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správné. Nejvyšší soud proto dovolání žalované podle ustanovení § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

Další články:

- [Náhrada škody](#)
- [Nájemné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Péče o dítě \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Smlouva o smlouvě budoucí \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Daňová exekuce](#)
- [Cenové rozhodnutí rozporné se zákonem](#)
- [Autonomie vůle](#)
- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zmatečnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Střídavá péče](#)